

III MIĘDZYNARODOWY KONGRES STAREGO TESTAMENTU

Z inicjatywy Międzynarodowej Organizacji do Studium Starego Testamentu odbywają się co trzy lata kongresy biblijne poświęcone zagadnieniom archeologii, filologii, historii i literatury Starego Testamentu. Jak wiadomo, pierwszy z tych kongresów odbył się w Kopenhadze w 1953 r., a drugi w Strassburgu w 1956 r. W dniach 31 sierpnia — 5 września br. obradował w Oxfordzie trzeci z kolei międzynarodowy kongres poświęcony studium Starego Testamentu. Na kongres ten zjechało się przeszło 250 biblistów i orientalistów z całego świata, w tym około 25% katolików. Do jednego z najlepiej reprezentowanych należał Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie, który wyprawił na kongres aż sześciu profesorów.

W poniedziałek, 31 sierpnia, w głównej auli Examinations School rektor Trinity College przywitał uczestników kongresu w imieniu władz akademickich. Następnie prof. W. F. Albright z Baltimore (USA) podał syntetyczny przegląd dorobku naukowego ostatnich trzech lat w dziedzinie Starego Testamentu, podkreślając zwłaszcza duży wkład uczonych izraelskich na polu archeologii i historii biblijnej. Późem przewodniczący kongresu, prof. G. R. Driver z Oxfordu, udzielił szereg konkretnych wskazań odnośnie do przebiegu obrad i prac kongresu.

Następnego dnia, tj. 1 września, usłyszano siedmiu prelegentów. Prof. J. B. Pritchard z Kalifornii (USA) podał wyniki tegorocznych prac wykopaliskowych przeprowadzonych pod jego kierownictwem na miejscu dawnego miasta Gabaonu; zestawiał on również te świeżo uzyskane dane archeologiczne z odnoszającymi się do Gabaonu tekstami biblijnymi. Po przerwie prof. I. Engnell z Uppsali (Szwecja) mówił o aspektach metodologicznych studium Starego Testamentu, podkreślając niezbędność znajomości historii i literatury narodów starożytnego Bliskiego Wschodu i przypominając, że postęp w badaniu Pisma św. będzie możliwy tylko o tyle, o ile bibliści oddadzą się swemu zadaniu w duchu całkowitej bezinteresowności, tj. nie ulegając wpływowi jakichś celów apologetycznych czy z góry ustanowionych tez.

Po południu uczestnicy kongresu zwiedzili słynną Bibliotekę Bodlejańską, gdzie mieli sposobność obejrzenia manuskryptów i starodruków Biblii oraz innych dzieł hebrajskich i aramajskich. Następnie w auli Examinations School prof. J. Barr z Edynburga (W. Bryt.) wygłosił bardzo ciekawy odczyt o antropomorfizmach i o gatunku literackim teofanii w Starym Testamencie. Po czym prof. E. Jacob ze Strassburga (Francja) uwypuklił podstawy teologiczne etyki starozakonnej. Po przerwie prof. F. P. Castro z Madrytu (Hiszpania) przedstawił próbę wyjaśnienia kryptogramu zawartego w księdze żydowskiej Sefer Abisza, a prof. E. Nielsen z Kopenhagi (Dania) podał w ogólnych zarysach swój pogląd na pochodzenie i historię Arki Przymierza. Wreszcie, po kolacji, prof. E. Hammershaimb z Aarhus (Dania) nakreślił czołowe linie etyki proroków Starego Zakonu.

W trzecim dniu obrad uczestnicy usłyszeli sześć wykładów. Prof. B. Gemser z Groningen (Holandia) uwydatnił identyczność rodzaju literackiego Księgi Przypowieści i staroegipskiego dzieła zwanego Instrukcjami Onchszeszony'ego. Następnie prof. V. Maag z Zurychu (Szwajcaria) starał się określić znaczenie przypisywanej Jahwie godności królewskiej.

Po południu prof. G. R. Driver z żoną podejmowali uczestników kongresu w parku Magdalen College. To towarzyskie spotkanie było nadzwyczajną okazją do wznowienia starych znajomości i zawarcia nowych. Po tym przemiliwym Garden Party ks. dr L. Alonso-Schökel T.J., profesor Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie, wygłosił odczyt na temat analizy stylistycznej ksiąg proroczych, niezbędnej jego zdaniem dla należytego zrozumienia tych dzieł. Następnie prof. J. J. Stamm z Berna (Szwajcaria) podjął próbę wyjaśnienia pochodzenia i znaczenia imienia Dawid, a prof. H. M. Orlinsky z Nowego Jorku podał nowe wytłumaczenie pochodzenia qere i kethib w Biblii masoreckiej. Wieczorem prof. B. Mazar z Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie (Izrael) starał się wykazać, że spis miast kapłańskich i lewickich w I Kron. 6, 54—81 pochodzi z epoki Salomona. Po referacie zabrał głos prof. W. F. Albright, który uznał wywody prof. B. Mazara za całkiem przekonujące.

We czwartek, 3 września wygłoszono tylko trzy referaty, gdyż tego dnia odbyła się wspólna wycieczka do Windsoru celem zwiedzenia tamtejszego zamku królewskiego. A zatem z rana prof. M. Burrows z Florydy (USA) przeprowadził krytykę urzędowego protestanckiego tłumaczenia Starego Testamentu na język angielski, będącego obecnie w użyciu w Stanach Zjednoczonych. Po referacie prof. M. Noth doręczył prelegentowi w imieniu Organizacji specjalny numer czasopisma *Vetus Testamentum* dedykowa-

ny profesorowi M. Burrows z okazji ukończenia 65 roku życia. Następnie ks. prof. A. Diez-Macho z Barcelony (Hiszpania) wykazał antyczne pochodzenie Targumu palestyńskiego przez siebie odnalezionego w Bibliotece Watykańskiej; zdaniem prelegenta Targum ten byłby starszy od wszystkich dotychczas znanych Targumów. Wieczorem, po powrocie z wycieczki, prof. A. Dupont-Sommer z Sorbony paryskiej przeprowadził porównanie między qumrańskimi a ewangelicznymi tekstami odnoszącymi się do egzorcyzmów i uzdrowień.

W przedostatnim dniu obrad bardzo wnikliwy i cenny wykład wygłosił prof. M. Noth z Bonn (NRF), omawiając w świetle ostatnich badań archeologicznych i osiągnięć współczesnej krytyki literackiej historię Hebrajczyków w okresie patriarchów i podboju Kanaanu przez szczepy izraelskie. Przy tej sposobności prelegent sprecyzował charakter i znaczenie biblijnych opowiadań etiologicznych. Następnie prof. F. M. Cross z Harvard University (USA) starał się określić na podstawie najnowszych odkryć epigraficznych i studiów filologicznych znaczenie imion Bożych: El Eljon, El Olam, El Szaddaj, Jahwe.

Po południu uczestnicy kongresu mieli możliwość zwiedzenia zakładów Clarendon Press, jednej z największych drukarni naukowych na świecie. Po tej niezwykle pouczającej, ale męczącej wizycie powrócono do auli konferencyjnej, aby wysłuchać czterech jeszcze wykładów. Najpierw dr S. Segert z Pragi, członek Czesosłowackiej Akademii Nauk, przedstawił kilka zagadnień z problematyki prozodii hebrajskiej, ilustrując przykładami, na życzenie słuchaczy, podane przez siebie rozwiązania. Następnie prof. D. Bardtke z Lipska (NRD) przeprowadził porównania między qumrańskim zwojem *Wojny synów światłości z synami ciemności*, a znajdującym się w Lipsku kodeksem n. XXVIII, który pod względem treści przedstawia szereg analogii ze zwojem qumrańskim. Prof. Bardtke przygotowuje krytyczne wydanie kodeksu lipskiego wraz z komentarzem. Po krótkiej przerwie prof. R. Meyer z Jeny (NRD) przedstawił w świetle badań współczesnej filologii semickiej hebrajski system czasowników. Zdaniem prelegenta żadna z naukowych gramatyk języka hebrajskiego nie odpowiada wymogom i osiągnięciom współczesnej filologii. Prof. Meyer opracowuje obecnie nowe wydanie słynnej gramatyki Geseniusa. Na koniec dr J. Strugnell, angielski członek zespołu pracującego nad odczytaniem zwojów qumrańskich, przeprowadził analizę nie opublikowanego jeszcze tekstu, który świadczy o istnieniu w gminie qumrańskiej sprecyzowanej nauki o aniołach.

Wieczorem uroczyste przyjęcie zgromadziło w Christ Church College wszystkich uczestników kongresu. W czasie

przyjęcia przemówili prof. O. Eissfeldt z Halle (NRD), prof. C. A. Simpson z Oxfordu, prof. P. A. H. de Boer z Leiden (Holandia) i prof. G. R. Driver, przewodniczący kongresu.

Sobota, 5 września, była końcowym dniem obrad. Ostatni referat wygłosił prof. L. Rost z Erlangen (NRF); przeprowadził on studium porównawcze podań przekazanych przez poszczególne źródła Pięcioksięgu Mojżeszowego, a odnoszące się do czci oddawanej Jahwie przez patriarchów izraelskich. Po odczycie odbyło się planarne zebranie członków Międzynarodowej Organizacji do Studium Starego Testamentu. Na wniosek ustępującego prezesa, prof. W. F. Albrighta, prezesem na następną kadencję został obrany prof. M. Noth z Bonn, któremu powierzono ponadto zorganizowanie w Bonn następnego kongresu międzynarodowego w r. 1962. Zaszły również zmiany personalne w Komitecie Redakcyjnym *Vetus Testamentum*, oficjalnego czasopisma Organizacji. Na miejsce prof. M. Notha wybrano prof. W. Zimmerli z Göttingen (NRF), a miejsce ustępującego prof. M. Burrows zajął prof. H. G. May ze stanu Ohio (USA). Nie przyjęto natomiast dymisji ks. prof. H. Cazelles z Paryża. Pozostalymi członkami komitetu, to prof. G. W. Anderson z Durham (W. Bryt.), prof. P. A. H. de Boer z Leiden (Holandia) i prof. E. Hammershaimb z Aarhus (Dania). Do Komitetu Doradczego dobrano prof. M. Burrows, prof. M. Notha i ks. prof. J. Zieglera z Würzburga (NRF).

Następnie prof. P.A.H. de Boer, sekretarz Komitetu Redakcyjnego, odczytał sprawozdanie z trzyletniej działalności wydawniczej Organizacji, podając według poszczególnych krajów ilość prenumeratorów i współpracowników *Vetus Testamentum* oraz wyrażając życzenie, by do redakcji nadsyłano więcej gruntownych artykułów, a mniej krótkich notatek. Zaznaczył on również, że ze względu na ukazanie się specjalistycznego czasopisma *Revue de Qumran* ograniczy się na łamach *Vetus Testamentum* ilość artykułów poświęconych tematyce qumrańskiej. Pożądanym by był natomiast większy napływ artykułów i sprawozdań z zakresu archeologii palestyńskiej.

Z kolei zabrał głos prof. D.W. Thomas z Cambridge (W. Bryt.), przewodniczący Komitetu Doradczego powołanego przez Organizację celem przygotowania krytycznego wydania syryjskiego tłumaczenia Starego Testamentu, zwanego *Peszitta*. Prof. Thomas zdał sprawozdanie z postępu prac i z trudności wynikłych z powodu dymisji prof. W.D. McHardy, któremu stan zdrowia nie pozwala na dalsze pełnienie funkcji przewodniczącego Komitetu Wykonawczego opracowującego wydanie *Peszitty*. Zgromadzenie upoważniło więc prof. D.W. Thomas do dobrania nowego przewodniczącego i wice-przewodniczącego. Na stanowisko przewodniczącego zosta-

nie prawdopodobnie powołany prof. P. A. H. de Boer, a jego zastępcą będzie ks. prof. J. Ziegler, względnie prof. E. Hammershainb.

Na koniec zabrał głos prof. G. R. Driver, który zaproponował między innymi, by plenarne zebranie Organizacji zwróciło się do Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie z prośbą o przetłumaczenie na jeden z języków europejskich słynnej już Encyklopedii Biblijnej zredagowanej w języku neo-hebrajskim. Wniosek ten przyjęto jednogłośnie. Prof. Driver poprosił również wszystkich prelegentów, by nadesłali swe referaty do redakcji *Vetus Testamentum* przed upływem miesiąca września. Należy się więc spodziewać rychłego opublikowania odczytów jako ósmego tomu *Supplements to Vetus Testamentum*.

Warto by podać jeszcze do wiadomości, że w czasie kongresu dowiedziano się o zmianie na stanowisku naczelnego redaktora zasłużonego i cennego czasopisma biblijnego *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft*: stanowisko chorego niestety prof. J. Hempla objął prof. G. Fohrer z Wiednia.

Louvain

Ks. EDWARD LIPIŃSKI

ZMIANA TEKSTU MODLITWY O NAWRÓCENIE ŻYDÓW W WIELKI PIĄTEK

La Documentation Catholique nr 1307 z 5 lipca 1959 publikuje tekst pisma, które Kongregacja Obrzędów przekazała biskupom francuskim:

Mocą najwyższego rozporządzenia Jego Świątobliwości Papieża Jana XXIII modlitwa liturgiczna na Wielki Piątek „*Pro conversione Iudaeorum*” została zmieniona następująco:

Oremus et pro Iudaeis: ut Deus et Dominus noster auferat velamen de cordibus eorum; ut et ipsi agnoscant Iesum Christum Dominum nostrum.

Oremus. — Flectamus genua. — Levate.

Omnipotens sempiternus Deus, qui Iudaeos etiam a tua misericordia non repellis: exaudi preces nostras, quas pro illius populi obcaecatione deferimus; ut agnita veritatis tuae luce, quae Christus est, a suis tenebris eruantur. Per eundem Dominum...